

І.В. Малиновська, к.ф.н., доц.

**ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ:
ПИТАННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ І ХАРАКТЕРИЗАЦІЇ**

(на матеріалі сучасного англомовного філософського дискурсу)

*“Пояснити філософську мову
неможливо, нею можна лише говорити,
що й є саме по собі поясненням”.*

М.Мамардашвілі

*“Philosophy ought really to be written
only as poetic composition”.*

L. Wittgenstein

Винесені в епіграф висловлювання видатних філософів окреслюють коло основних проблем і напрями лінгвістичного дослідження філософського дискурсу: подолання невизначеності мови філософії в ході лінгвістичного аналізу, пошук ефективних інструментів ідентифікації філософського дискурсу та його одиниць, обґрунтування його лінгвальної цілісності. Ці завдання видаються актуальними як у плані лінгвокогнітивної характеристики цього дискурсу взагалі і його англомовного сегмента зокрема, так і з огляду на необхідність такої характеристики як підґрунтя для перекладу англомовної філософської літератури українською мовою, на нагальності чого наполягають широкі наукові кола [МІФС]. Утім наразі в лінгвістиці відсутні комплексні лінгвістичні дослідження англомовного філософського дискурсу з описом його ознак і типів на когнітивному, граматичному і структурно-семантичному рівнях з урахуванням екстралінгвістичних чинників, що впливають на його формування й організацію. Предметом цієї статті є структурні, семантичні, лексичні, синтаксичні та комунікативні властивості сучасного англомовного філософського дискурсу як його інваріантні ознаки. Метою роботи є виявлення й опис лінгвістичних особливостей та принципів мовної організації англомовного філософського дискурсу другої половини 20-го – початку 21-го століть на матеріалі праць таких його представників, як британські філософи Бернар Артур Оуен Уільямс, Джон Льюїс, Джон Лукас; Філіпа Рут Фут, представниця як британської, так і американської філософії, а також американський філософ Пол Едвордз (США) [Williams 2002; Lewis 1959; Lucas 1973; Edwards 1991; Foot 2003].

Для досягнення поставленої мети вирішувалися такі завдання: виявлення загальних принципів ідентифікації

філософського дискурсу та конкретизація поняття «філософський дискурс»; опис лінгвофілософської парадигми досліджень названих філософів; аналіз структурних особливостей сучасного англomовного філософського дискурсу; тематичний і лексичний аналіз текстів згаданих представників англomовного філософського дискурсу.

Методологічною базою дослідження є комплексний функціональний аналіз, спрямований на вивчення особливостей англomовного дискурсу і принципів його мовної організації. У роботі використано описовий метод, який передбачає застосування дистрибутивного аналізу, формально-типологічний метод, порівняльний, структурно-логічний, когнітивний методи та метод контекстуального аналізу.

Теоретичне підґрунтя дослідження становлять принципи і висновки таких напрямків аналізу дискурсу, як французька школа (П. Серіо, М. Пішо, Р. Робен, П. Анрі, Же. Гійом, Д. Мальдідье, Же. Отьєрєвю, Е.П. Орланді, До. Фукс, Е. Бенвеніст, А.Ж. Греймас і Ж. Курте), методи дискурс-аналізу, закладені Т.А. Ван Дейком, Ю.С. Степановим, О.Б. Сиротиніною, О.Г. Рєвзіною, В.З. Дем'янковим, В.І. Карасиком, а також досягнення в галузі лінгвістики тексту (І.Р. Гальперін, М.Я. Димарський, Б.М. Гаспаров, Р. Барт, К.Е. Штайн, Н.В. Данилевська), враховано й дослідження в галузі метафори (М. Блек, А.А. Річарді, Д. Бікертон, Х. Ортега-і-Гассет, Д.Р. Серль, Н.Д. Арутюнова), висновки яких узагальнені Н.Д. Арутюною [Арутюнова 1990, 136-137].

Вихідними при аналізі філософського дискурсу були прийняті підходи європейської, перш за все, французької традиції, яка більше орієнтована на філософію, хитросплетення тексту, в якій дискурс вбачається не «точкою зору, а джерелом обмежень, ...які керують конкретною діяльністю» [Дем'янков 1995, 283]. У межах такого підходу до дискурсу центральною стає проблема смислу. У пропонованій роботі дискурс розглядається як комунікативне явище, усі мовленнєві властивості якого (процесуальність, конкретність, цілеспрямованість, актуальність, ситуативна обумовленість) формуються під впливом позалінгвістичних факторів (рефлексивними й саморефлексивними особливостями філософського мислення, логіко-когнітивними характеристиками професійної філософії, особливим способом організації її як теоретико-методологічної діяльності, світоглядним спрямуванням суб'єктів дискурсотворення). Лінгвістичний аналіз філософського дискурсу, таким чином, зосереджений на ідентифікації у філософських текстах експлікованих даних із подальшим виявленням імпліцитної інформації.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що англомовним текстам, які за своєю проблематикою належать до простору філософії, поряд з універсальними структурними й когнітивними ознаками філософського дискурсу притаманні специфічні властивості. Це виявляється на структурному, синтаксичному і лексичному рівнях.

У роботі було здійснено спробу виявити базові підстави класифікації філософського дискурсу і запропонувати типологію; визначити взаємозв'язок філософських і лінгвістичних переконань представників філософської думки і їх значущість для структуризації текстів їхніх творів; дослідити структурні та синтаксичні властивості англомовного філософського дискурсу; виявити комунікативні й лексико-семантичні особливості англомовного філософського дискурсу в їх зв'язку з екстралінгвістичними чинниками його формування.

У лінгвістиці усталені два основні класи критеріїв класифікації дискурсів: семантико-тематичний і формально-структурний. Відповідно до першого філософський дискурс можна виділити в окремий тип як набір текстів, що стосуються філософії як сфери пізнання дійсності і свідомості людини. Другий передбачає виявлення й узагальнення способу організації філософських текстів, їх композиційних характеристик та властивостей текстових одиниць різних рівнів. Філософський дискурс постає як приголомшливо різномірний з лінгвостилістичної точки зору масив індивідуальних текстів, які за формальними – мовними та мовленнєвими – ознаками лише умовно можна об'єднати в повноцінну єдність, хоча поняття «мова філософії» та «філософський дискурс» сприймаються як незаперечні аксіоматичні даності філософії. Причина ж згаданої парадоксальної різномірності, яка відрізняє мову філософії від решти наукових дискурсів, лежить у позамовній сфері і є результатом унікальної природи самої філософії.

Філософія, з одного боку, – це «раціональна самосвідомість людства, наслідки його прагнення збагнути глибинні основи буття і місце людини в світі» [12], з іншого, – галузь знань, що тяжіє до строгої науки. Через це її дискурс суттєво відрізняється залежно від рівня її теоретичності. Як «раціональна самосвідомість людства» – рефлексія – філософія реалізується в індивідуальних актах філософування, у процесі чого через вживляння ідіолектів у традицію вибудовується більш-менш загальнозрозуміла мова філософської спільноти, якою відбувається філософський полілог. Процес створення цієї мови позначений інтуїтивністю поряд з ознаками протилежного – оформленням сегментів такого дискурсу в теоретичні системи.

Як наукова теорія філософія набуває ознак наукової строгості, у чому вбачають підстави для її цілісності. Під строгістю, перш за все, мається на увазі повна визначеність використовуваних у ній термінів та обґрунтованість висновків. Найпростіший прояв визначеності – наявність родо-видового визначення. Він, проте, явно недостатній для опису значного корпусу наукових текстів найрізноманітніших галузей знань. Інший спосіб визначення термінів – аксіоматичний, або формальний, який уперше був експлікований при розробці формальних методів обґрунтування математики. Зміст його в тому, що замість родо-видового визначення поняття задається система стосунків між поняттями, яка описується сукупністю аксіом. Проте остання не задає ще всі терміни теорії. Мається на увазі також можливість конструювання (за заданими правилами) нових стосунків і нових термінів. Правильне конструювання призводить до появи нових тверджень-теорем, у яких фіксуються встановлені стосунки. Будучи розгорнутою повністю, теорія містить у собі всю повноту стосунків усіх своїх термінів між собою. Це й означає їхню визначеність, яка в описаній постановці просто тотожна обґрунтованості висновків. Якщо уявити собі теорію, у якій усі визначення родо-видові, а всі висновки є ланцюжками силогізмів, то визначеність і обґрунтованість цієї теорії також можна розглядати, інтерпретуючи всю сукупність наявних визначень і доказів як сукупність відносин між термінами. [3, с. 2]. Така структура теорії може розглядатися як ідеал теоретичного дискурсу, релевантний будь-якій науковій дисципліні. Описані принципи реалізуються в математиці та фізиці, вони доречні також і в гуманітарних галузях. Усякий встановлюваний факт має бути представлений у термінах, притаманних лише цій галузі, або запозичених з інших. Гуманітарний дискурс як сукупність фактів так чи інакше встановлює визначеність термінів, створюючи повноту їх стосунків. Таким чином, теоретичним дискурсом можна назвати повну (або, принаймні, таку, що претендує на повноту) термінологічну конструкцію.

Особливістю теоретичного дискурсу, проте, є претензія на те, що він представляє опис певної реальності. Взаємини з реальністю багато в чому визначаються специфікою конкретної науки, проте кожного разу вони зводяться до трансформації дискурсу, яка вимагає зміни або доповнення системи термінів, установлення інших відносин між ними, відмови від зайвих термінів і відношень. Так чи інакше, теоретичний дискурс виявляє тенденцію до зростання і трансформації, причому потрібно визнати, що ця трансформація, як правило, має кумулятивний характер – дискурс, як правило, не переглядається повністю, але збагачується новими термінами та стосунками. Філософський дискурс перетинається (і в цьому його кардинальна

відмінність від інших), як передумова, з усією сукупністю знань – природничих, науково-технічних, гуманітарних, які доступні його творцю (творцям) у момент його створення. У цьому просторі на перший план висуваються так звані «галузі тяжіння», філософське дослідження яких створює складні терміни (*complexity terms*), приклади яких щедро представлені в англійських філософських текстах кінця минулого – початку ХХ століття: *totality, wholeness able of autodevelopment (WhA), self-developing systems, bifurcation, complex evolving systems, self-organization, constant being, metamorphosis* та інші. [8]. Розширення сфери природничо-наукового знання, тобто пізнання реальності, полягає в конструюванні "реальних фактів", які мають бути вбудовані в уже наявний дискурс як його конструктивні частини. Філософ включає новий корпус дискурсивних конструкцій у свою побудову настільки, наскільки вважає їх істотними. Через це в різноманітних філософських працях спостерігаються різні корпуси залучених природничих термінів фактично з усіх галузей знань, що доводиться й матеріалом, який аналізується.

Але, окрім "зіткнень з реальністю", теоретичний дискурс перетинається ще й з іншим дискурсом, і це зіткнення не може пройти безслідно. Так, науковий дискурс залежить від основних культурних або метафізичних передумов, історичних або соціологічних та ідеологічних. Усякий учений має ті або інші методологічні вподобання. Так або інакше, будь-який теоретичний дискурс ураховує ряд передумов, які не обговорюються в самому дискурсі. Експлікація цих передумов виливається в інший дискурс, який розгортається, наприклад, у сфері методології, епістемології, культурології і так далі. Утім, з чим би не перетинався дискурс, – з іншим дискурсом або з реальністю, – усяке зіткнення призводить до розширення цього дискурсу, до інкорпорації в нього елементів іншого. Розширення сфери, наприклад, природничо-наукового знання, тобто пізнання реальності, полягає в конструюванні "реальних фактів", які мають бути вбудовані в уже готовий дискурс як його конструктивні частини. Епістемологічна побудова є створення загальної конструкції, що включає вихідні передумови природничих наук, завдяки чому розгорнені цими науками дискурсивні конструкції включаються в епістемологічний дискурс. Було б, звичайно, неправильним стверджувати, що весь корпус природничо-наукового знання включений в епістемологію (філософію, яка вивчає свідомість і пізнання). Він включений тією мірою, якою його зрозумів епістемолог. Останній же вводить у свою побудову те, що визнає "істотним", тобто щось доцільне на його погляд, для чого є місце у вироблюваному дискурсі [10, с. 42]. Так, Дж. Лукас включає у свій дискурс корпус математичних і природничих термінів (*quantum*

coherence, photosynthetic system, physiological temperature, entanglement, objective reduction, quantum mind theory, picosecond timescale, Hameroff model, Godelian argument, computational theory of the mind, first Incompleteness theorem), П.Едвордз – теологічну термінологію (*moral discourse, moral truth, belief and unbelief, immortality, the Creed, divine spell, enlightenment, irradiation, Christian dogma*), а британські філософи Ф.Фут і В.Уільямс – соціологічну (*open society, social strata, feminist culture, national minorities, cultural clash, index of urban conversion, "harm condition"*). Утім, таку процедуру фільтрації неістотних елементів здійснює і вчений, що працює з фактами. Його побудова повинна "скластися", а тому він повинен шукати конструктивні деталі, що можуть заповнити лакуни в його конструкції, і відкидати (оголошуючи неістотним або таким, що не належить до сфери наукового знання) все, що не вбудовується, для чого в його дискурсі не знаходиться місця. Протягом усього розгортання дискурсу ми спостерігаємо такий «відбір»: *most valid, most relevant, fits well adequately well, is true, doesn't hold true, is invalid, hardly fits, here we've come up to D* (в цьому прикладі під *D* криється теза або теорема, або визначення, або гіпотеза⁵).

Наступна особливість філософського дискурсу – його інтуїтивізм. Філософія, писав О.Ф. Лосєв, народжується з «інтуїтивних глибин мовленнєвої стихії». Сама ж мова інтерпретується ним як велика стихія, що є «перехідною ланкою між неоформленими інтуїціями початкового світосприйняття та закінченими філософськими теоріями». У системі взаємовідносин – мова, філософія, мова філософії – мова посідає центральне місце: годуючи філософію своїми інтуїціями, вона виявляється «органом усвідомлення цих інтуїцій» [13]. Цей останній момент слугує підґрунтям для ототожнення в окремих лінгвофілософських концепціях усіх трьох сфер духовної активності людини – мови, філософії та мови філософії. У лаконічній формі ця позиція виражається в таких максимах філософа та лінгвіста В.В. Бібіхіна: «Мова філософії є просто мовою в її смислі»; «Філософія... у своїй відкритості світу дорівнює мові»; вона «несе в собі мову»; «Філософія і є мовою» і, нарешті, «людина, філософія та мова – одне» [2, с. 2] Цей інтуїтивізм відповідає критерію класифікації за способом мислення і може бути простежений у дискурсі лише завдяки спеціальним лінгвопсихологічним процедурам. У найбільш наближеному, поверхневому вигляді його лінгвальними ознаками можуть (хоча це й не неминуче) бути термінологічна невизначеність і

⁵ Уживання завершеної видо-часової форми дієслова і контекст такої фрази натякає, що автор усім ходом своїх доказів підтверджує або абсолютність цього висновку, або його справедливість у контексті міркувань автора.

певна хаотичність, тобто відсутність дефініцій для термінів, використання того самого терміна в протилежних або далеких за смисловим навантаженням контекстах; багаторазові повтори близьких за смислом визначень або доказів у різних вербалізованих формах; алогічність викладу; використання великої кількості одиниць, що вербалізують концепти «сумнів» та «невпевненість», «припущення». У досліджуваному матеріалі інтуїтивність такого роду виражається модальними дієсловами і виразами та формами умовного способу (*may+ Vinf, may be, if there is a possibility, if it were so, has it been true, could it hold true under...*). Очевидно, використання таких мовних засобів свідчить не стільки про «етикетність» філософського дискурсу, скільки про складність предмета його аналізу, з одного боку, та феноменологічність тексту, з іншого. Учені начебто мислять уголос, розгортаючи дискурс синхронно з рухом своєї думки. Ще одна особливість філософського дискурсу, яка тісно пов'язана з попередньою, виокремлюється за тематичним критерієм класифікації і найбільш образно сформульована М. Мамардашвілі: «Мова філософії – це мова, якою ми говоримо про свободу. Про свою свободу. Або про вільні явища. Сказати "самобуття" те ж саме, що сказати "свобода"... Необхідність самого себе. Цими межами універсалізму, розмови мовою свободи, мовою особи, буття і характеризується філософія у своєму виникненні і тривалості. Бачите, описуючи вам буття, я використовую термін свідомість. Або розуміння. Я сказав, що філософія є вчення про буття, і при цьому показав, що буття – це така річ, яка містить у собі мислення. Отже, я можу дати третє визначення: філософія є наука або вчення про мислення.». [9, с. 43, 51, 52]. У цьому плані філософський дискурс не існує інакше як сукупність індивідуальних дискурсів суб'єктів мислення про самобуття й породження філософської думки. У його межах фактично немає колективних досліджень (окрім тематичних монографій, що складаються з окремих індивідуально написаних розділів).

Як рефлексія про свободу і мислення, філософський дискурс розгортається в різних напрямках по вертикалі й горизонталі, нагадуючи потік свідомості, користуючись „інтуїтивною мовою”, застосовуючи, за браком точних відповідників, метафори ті інші тропи. Мова стає стилістично навантаженою, емоційною. Саме тут одне поняття може бути описане різними термінами в різних діалектах залежно від теоретичних і методологічних передумов їх існування. Так, для позначення тотальності, що саморозгортається, Пол Едвордз у межах філософсько-релігійної традиції використовує термін *wholeness*, Джон Льюїс запозичує математичний термін *total whole*, Філіпа Рут Фут уживає більш поширений у сучасній філософії пізнання та соціології кантівський термін *totality*.

Серед аналізованих текстів лише дискурс Дж. Лукаса має ознаки строгої метамови: кожний термін має своє визначення, текст – жорстку логічну будову. Речення здебільшого короткі (9–18 слів), складнопідрядні з одним підпорядкуванням, цитування пряме.

Ще одну суттєву характеристику філософського дискурсу сформульовано в межах концепції двокомпонентної методологічної культури науки [7]. Вона полягає в тому, що цей дискурс складається з двох взаємозалежних частин: доктринально-ідеологічної та процедурної (когнітивно-інструментальної).

Доктринально-ідеологічна частина охоплює філософію в гранично широкому соціально-культурному контексті і характеризує її екзистенційний статус, соціальний сенс і призначення. Тому й філософський дискурс у цій його частині багато в чому позначається таким традиційним перетинанням, практично не відрізняючись за своїми мовленнєвими характеристиками від інших видів гуманітарного дискурсу. Роботи П. Фут є яскравим доказом цієї тези. Її текстам притаманна велика кількість міждисциплінарних термінологічних омонімів на межі різних гуманітарних галузей (*freedom, individual freedom, human rights, love, peace, liberation, society, tyranny, democracy, discourse, metaphysical, social transformation, culture, civilization*), які, залежно від контексту набувають або загального філософського смислу, або більш конкретного-історичного – політологічного, соціологічного.

Внутрішня цілісність дискурсу філософії забезпечується спрямованістю її на вирішення питань буття. Як пише М.Мамардашвілі, „філософ – це той, хто розмірковує про буття”. Тобто філософський дискурс – це сукупність ідіолектів, які об’єднані спробами дефінувати філософські поняття. Оскільки свідомість кожного філософа є унікальною, то дискурсів філософії буде стільки, скільки дискурсів мислення.

Сказане виявляє нестандартність філософського дослідження мови цих дискурсів, їхню унікальність.

Англомовний філософський дискурс, досліджений на прикладі текстів п’яти авторів, настільки індивідуальний, що його дійсно можна охарактеризувати як «індивідуалістичний». До його стратегій майже не входить пояснення. Суб’єкти дискурсотворення або виходять з того, що відправні точки їхніх міркувань *a priori* відомі адресату і не потребують експлікації, або просто більше переймаються перипетіями своєї думки, ніж орієнтацією на адресата. Цей висновок впливає з того, що в аналізованих творах ми майже не знайшли прямих засобів посилення (лише імпліковані) на погляди попередників (такі наявні лише в дуже обмежених за обсягом полемічних композиційних формах творів), ані пояснення

категоріальних термінів. Тобто майже відсутні поширені в інших дискурсах семантичні, лексичні, синтаксичні та пунктуаційні засоби композиційної когезії, про що свідчать такі показники: в обсязі 200 (по 50 у кожного автора) досліджених сторінок текстів були зафіксовані усталені й частотні для наукового тексту взагалі словосполучення, які нам вдалося зафіксувати в цих текстах, до того ж максимальна кількість уживань таких засобів у наведеному обсязі – 16 (у дужках наведена кількість використань): *the concept of* (7); *the theory of* (16); *at the backdrop of*(1); *at the background of*(2); *I refer to*(3); *reference has been made of*(1); *in line with* (1); *I'm based on*(1); *according to X,Y, Z* (4); *as it has been already argued* (5); *as X,Y,Z postulated/said* (4); *following XYZ* (2); *I mean (that)*(3); *allow me to explain*(4); *to be more precise*(3); *which is* (5); *to put it clear*(1); *that is* (6), *before going back to X, I will first give a brief explanation of Y's theorem* (1), *X,Y, Z's theorem*. Крім того, знак двокрапки трапився 5 разів, з них тричі – у тексті одного автора (а саме Ф.Фут).

Спільним для обох видів філософського дискурсу є те, що їх відрізняє найвищий рівень лексичної абстракції. Їхнє когнітивне ядро становлять як загальноновизнані філософські терміни, пов'язані з узагальненим описом будови всесвіту, можливостями та способами його пізнання: *time and space, morality, moral dilemma, freedom, grace, cognition, understanding, meaning, individual, individual freedom, power, structure of power*, так і категоріальні терміни, притаманні здебільшого окремому напрямку або автору: *degrees of freedom, numerology, fine structure constant, basic arithmetic truth, h-index, grand unified totality, infinite regress, metamorphosis, conjecture, halting problem, external reality, coherent space, true but improbable statement, incompleteness postulate, mean con.*

Усе вищезазначене свідчить, що дискурс філософії має подвійне навантаження. Він покликаний, по-перше, передавати об'єктивність наукового дослідження, а по-друге, – бути спроможним перетворюватися на драматичний твір про успіхи та невдачі такого пошуку [5, с. 27].

Усе це ще раз ілюструє тезу одного з визначних представників філософської думки другої половини 20-го століття М. Мамардашвілі про те, що неможливо провести різку грань там, де закінчується чиста філософія і починається чиста мова, виходячи з того, що філософія – це те, «...про що доводиться говорити спеціально винайденою для цього мовою» [10, с. 248].

Отже, знайшла своє підтвердження й була уточнена гіпотеза дослідження про те, що філософський дискурс разом із загальними інваріантними рисами дискурсу як такого має специфічні семантичні, лінгво-риторичні та структурні особливості, що дозволяють окреслити

критерії щодо віднесення того чи іншого тексту до саме філософського дискурсу. Така специфіка ґрунтується на особливій природі як філософського пізнання, так і філософської мови, які, по суті, є нероздільним цілим.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь/Нина Давыдовна Арутюнова. - М.: Совет. энцикл., 1990. - С. 136-137.
2. Бибахин В.В. Язык философии. М., 1993 / Бибахин Владимир Вениаминович. – М.: Издательская группа "Прогресс", 1993. – 186 с.
3. Гутнер Г.Б. Теоретический и философский дискурс/ Григорий Борисович Гутнер. - <http://www.philosophy.ru/library/diskurs/gutner.html>.
4. Демьянков В.З. Доминирующие лингвистические теории в конце XX века // Язык и наука конца 20 века/ Валерий Закиевич Демьянков. - М.: Институт языкознания РАН, 1995. С.239-320.
5. Калиниченко В.В. Язык и трансценденция (По материалам доклада, прочитанного на первых чтениях, посвященных М.К.Мамардашвили)/Владимир Валентинович Калиниченко. - 2005. - Режим доступа: http://www.portalus.ru/modules/philosophy/print.php?subaction=showfull&id=1108054120&archive=0215&start_from=&ucat=1&.
6. Лисицына Е.В. Лингвистические особенности философского дискурса П. А. Флоренского: автореф. дис. на соиск. степени канд. филол. наук: 10.02.01/ Евгения Викторовна Лисицына. - Ставрополь, 2006. – 18 с.
7. Лук'янець В.С., Кравенко О.М., Озадовська Л.В. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури/ Валентин Сергійович Лук'янець, Олександр Михайлович Кравченко, Людмила Василівна Озадовська.- К.: Вид-во Благодійної організації «Центр практичної філософії» НАН України, 2000. -304 с.
8. Малиновська І.В. Універсалізація термінології ХХІ століття: особливості вербалізації концептів у просторі англomовного дискурсу наук про складність//Лінгвістика ХХІ століття:нові дослідження і перспективи/НАН України. Центр наук.досліджень і викладання іноземних мов/Ірина Віталіївна Малиновська. - К.: Логос, 2007, с. 189-198.
9. Мамардашвили М.К. Введение в философию// Необходимость себя./ Мераб Константинович Мамардашвили. - М.: "Лабиринт", 1996, с.7-154.
10. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию / Мераб Константинович Мамардашвили. - М.: "Прогресс", 1992. - 367 с.
11. МІФС/Могілянський історико-філософський семінар: «Історико-філософське знання в Україні: стан і перспективи». – 2003 р. – Режим доступу: <http://www.philosophy.ua/ua/lib/regular/ukma/?doc:int=185>.
12. Причепій Є. М., Черній А. М., Гвоздецький В. Д., Чекаль Л. А. Філософія/ Є .М. Причепій, А.М. Черній, В.Д. Гвоздецький, Л.А.Чекаль.- К.: "Академія", 2001.- 576 с.

13. Язык и философия - Режим доступу: http://www.krugosvet.ru/en/gumanitarnie_nauki/filosofiya/.
14. Wittgenstein L. Culture and Value (in collaboration with Heikki Wright ed. G. H. Von Nyman), trans. Peter Winch/Ludwig Wittgenstein. – Oxford: Basil Blackwell, 1980. - Режим доступу: <http://faculty.ed.uiuc.edu/burbules/syllabi/Materials/CHAP9.html>

Джерела ілюстративного матеріалу

15. Williams Bernard. Truth and Truthfulness: An Essay in Genealogy. Princeton University Press, 2002. **Режим доступу:** <http://press.princeton.edu/chapters/s7328.html>
16. Lewis John. Science, Faith, and Scepticism. London: Lawrence:Wishart,1959. – 134 p.
17. Lucas J. R. A treatise on time and space, Methuen, 1973. 100 p. - scilib.narod.ru/Phylosjphy/CreationRev/Lucas.htm
18. Edwards Paul. Immortality/ - N.Y.: Macmillan, 1991. – 191p.
19. Foot P. Natural Goodness . Oxford University Press, 2003, - 136 p.

The article discusses a number of difficulties of linguistic identification of philosophical discourse. Considered have been semantic, lexical and grammatical as well as stylistic and structural peculiarities of the modern English discourse of philosophy. The thesis on its double nature being entailed by a unique character of philosophy as both intuitive and objective reasoning has been postulated.

Key words: *philosophical discourse, modern English philosophical discourse, linguistic identification of a discourse, intuitive language, language as a means of theoretical thinking.*

У роботі розглянуто деякі труднощі лінгвістичної ідентифікації філософського дискурсу. Було проаналізовано семантичні, лексичні, граматичні, стилістичні і структурні особливості сучасного англомовного філософського дискурсу. Було висунуто і підтверджено тезу про двоїстий характер такого дискурсу, що обумовлено природою філософського мислення, яке водночас є й інтуїтивним, і об'єктивним.

Ключові слова: *філософський дискурс, сучасний англомовний філософський дискурс, лінгвістична ідентифікація дискурсів, інтуїтивна мова, мова як інструмент теоретичного мислення.*

В работе анализируются трудности лингвистической идентификации философского дискурса, его семантические, лексические, грамматические, стилистические, структурные особенности. Выдвинута и подтверждена гипотеза о двойственном характере такого дискурса, что обусловлено природой мышления, которое одновременно является интуитивным и объективным.

Ключевые слова: *философский дискурс, современный англоязычный философский дискурс, лингвистическая идентификация дискурсов, интуитивный язык, язык как инструмент теоретического мышления*